

Szedres-dűlő: Az úgynevezett vasvári (római) sánc és a Vasvár–Zalaegerszeg aszfaltozott főút között igencsak szórványosan Árpád- és középkori kerámiát találtunk (19. sz. lh.). Egyéb jelenségeket nem tapasztaltunk.

Vitrágya: Vasvár D-i részén, a Katonák útjától DK-re található egy kisebb, hétvégi telkes, szőlőműveléses terület. Ettől D-re, egy erősen kavicsos, agyagos teraszon helyezkedik el a lelőhely. Déli irányú kiterjedése egy hajdani vízfolyásig tart. Viszonylag koncentrált területen, de szórványosan Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk (20. sz. lh.). Egyéb jelenségeket nem tapasztaltunk.

Munkatársak: Radics András, Vámos Gábor.

ILON GÁBOR – SKRIBA PÉTER

411. Vác, Köztársaság út 23.

(Pest megye) Á, Kk, Tö

2006 augusztusában végeztünk megelőző feltárást a 3077 hrsz. telken. A tervezett épület Ny-i része a ma is álló, a bontáskor meghagyott barokk, de feltehetően középkori részletekkel rendelkező pince felett fog állni. Az épület nagyobb, kb. 90 m²-nyi K-i része alatt tervezett új pincerész helyét tártuk fel.

A korábbi járósínt alatt 15–20 cm-re egy keletelt, koporsós, 18. (19.?) századi kerámiával keltezett temetkezést találtunk. Az alatta levő további 18. századi rétegeket késő középkoriak majd Árpád-koriak követték. Néhány 18. századi és török kori szemétködrön kívül semmi sem bolygatta meg a korábbi rétegeket, így viszonylag épségben megmaradtak a korábban itt állt házak és a mellettük létezett járósíntek maradványai. A 14–15. századi házak részletei alatt megmaradt egy 13–14. századi épület járósíntjének és falainak maradványa is. Az épület mindhárom szelvényünkben jelentkezett, K-i vége kívül esett a feltárt területen, de valószínű, hogy az általunk ismert három helyiségből állt, melyeket tűz pusztított el. A Ny-i helyiségbe Ny felől egy kb. 1,5 m² alapterületű, egy oldalról teljesen nyitott, vékony falú, vékony karókból álló vázzal készült előtérrel keresztül lehetett bejutni. A ház többi részén valamivel vastagabb cölöpök alkották a fal vázát, melyek mellett a fal irányában gerendákat fektettek le. Ezek egy része elszenesedve előkerült eredeti helyén. Csak a középső helyiség padlóját tapasztották le újra nyers agyaggal a pusztulás után.

A ház közelében több, korábbi házakhoz tartozó vagy nyílt tűzhelyeket is találtunk. A leírt 13–14. századi ház elbontása után kora Árpád-kori kerámiával keltezett gödörházat és több hasonló korú objektumot tártunk fel az 1. és 2. szelvényben.

BATIZI ZOLTÁN

412. Vácrátót, Szent István parkfalu

(MRT 13/2 k. 35/6 lh.)

(Pest megye) Á

2006. július 5–12. és augusztus 1–14. között próbafeltárást végeztünk a tervezett parkfalu területén. A pró-

bafeltárás első szakaszában 27 000 m²-t kutattunk át sűrűn egymás mellé húzott 21 árokkal. Ekkor kb. 1,5 ha nagyságú területen regisztráltunk objektumokra utaló foltokat. A kutatás második szakaszában kibontottuk az előkerült foltokat, amelyek közül csak 8 bizonyult régészeti objektumnak. Kettő földbe ásott, téglalap alakú lakóépület, a K-i sarokban valószínűleg kemencéhez tartozó sütőfelülettel, tapasztott padlóval, illetve annak maradványával. Az oszlophelyek alapján ágasfás-szelemen szerkezetűek lehettek. Betöltésükből Árpád-kori edénytöredékek, állatcsontok, egy-egy téglatöredék, orsógomb és orsókarika került elő. Az 5 hulladékgyödröt a belőlük kiszedett kisszámú cserép szintén az Árpád-korra keltezi. A nyolcadik régészeti objektum egy – valószínűleg – szabadtéri kemencéhez tartozó, egyrétegű sütőfelület. Az objektumok túlnyomó többségét kitevő árkok egyenes, ÉK–DNy-i irányú, egymással párhuzamosan, a dombtetőről a patak felé tartó, a nyelési szinten 30 cm széles, a mai felszíntől számítva 80–100 cm mély árkok. Betöltésük egységesen homogén barna homok, patics, faszén nem volt bennük. Nem régészeti objektumok, hanem modern kori szőlőművelés árcai. A próbafeltárás során tehát kis kiterjedésű, nagyon gyenge intenzitású, tanyaszerű, Árpád-kori település került elő.

KÓVÁRI KLÁRA

413. Vámosatya, Büdi-vár

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á, Kk

A vár Vámostya és a tőle K-re elterülő Gelénés között félúton, a két települést összekötő úttól D-re kb. 800 m-re fekszik. A környezetéből alig 3–4 m-re kiemelkedő, sűrű aljnövényzettel és fákkal benőtt dombon áll, míg magát a dombot kb. 150–200 m-es körzetben, vizes, zsombékos terület zárja körbe. A várat 1995-ben mértük fel Nováki Gyula vezetésével, majd 2005 tavaszán és nyarán még kétszer jártunk a helyszínen, ahol igyekeztünk minél több értékelhető megfigyeléssel kiegészíteni mindazt, amit az 1965. évi feltárás nyomán tudni lehetett az objektumról. A négyzet alaprajzú, két – egymáshoz kapcsolódó – palotaszárnyból és udvarból álló kővárat mély és széles, a belsővár alakzatát követő vizesárokkal erősítették meg. A belsővár sarkai elé épített – minden bizonnyal fa-föld szerkezetű – szabálytalan félkörívet mutató három kisméretű bástya már egy későbbi építkezési, talán az 1563. évi ostromot követő megerősítés eredményeként jött létre.

A 2006. június 13–30. között tartott régészeti kutatás célja nem lehetett más, mint az 1965. évi – Csallány Dezső és Csiszár Árpád által vezetett, inkább csak leletmentésként meghatározható – régészeti kutatás hitelesítése, valamint az elmúlt évtizedek során erősen megváltozott terepszint visszaállítása. Az udvaron több helyen is deponált – valószínűleg az 1965. évi feltárásból származó – omladékot elszállítottuk, melynek következtében egy nagyjából vízszintes és rendezett, könnyen

átlátható terepszint jött létre. E munkák során a DK-i, illetve a DNy-i udvart határoló gyámfalakat kiszabadítottuk az omlásréteg alól. A DNy-i fal D-i sarkától 300–350 cm-re egy 80–90 cm széles, K–Ny-i irányú és a DNy-i fallal egybeépült fal maradványa került elő. A 200–250 cm hosszán megmaradt falazat joggal veti fel kétségeinket az udvar nagyságát illetően. Nem kizárt, hogy az ismertnél jóval kisebb területű lehetett. A területről kihordott omlásból számos vörösre égett téglát emeltünk ki. A téglák mérete: 29,5×8,4×13,1 cm és 24,9×13,5 cm. Ezenkívül kevés, többnyire konyhai edényekhez tartozó kerámiatöredék is előkerült. A szürke anyagú, gondosan iszapolt és jól korongolt darabok fala vékony, lekerekített peremük enyhén kihajló. Közöttük néhány szürke anyagú, tál alakú kályhaszem töredéke is előfordult. Egyelőre nem ismerjük a vár palotaszárnyainak nyílásrendszerét, de a belső vár bejáratával kapcsolatban is csupán találgatásra vagyunk utalva. A vár külső – a várak külső felén felépült – bejáratának helyéről is csak a terepalakulat szolgáltat némi-nemű támpontot. Az udvar D-i felén előkerült K–Ny-i falazat alapján úgy tűnik, hogy egy harmadik szárnyal is számolnunk kell. Ugyancsak nem tudjuk, hogy a palotaszárnyak földszintjét hány helyiségre is osztották fel, milyen padlóburkolat fedte, mint ahogy kevés információval rendelkezünk tüzelőberendezéseik számát és szerkezeti felépítését illetően. A belső vár három sarka előtt valószínűleg félköríves (nyitott) alakú ágyúbástyák voltak, melyek szerkezete pontos alaprajzi kiterjedése egyelőre ismeretlen előttünk.

JUAN CABELLO

414. Várgesztes, Kisvár

(Komárom-Esztergom megye) Kö

2006-ban az ELTE középkoros régészhallgatóinak tanácsát keretében folytattuk a gesztesi vár alatt elhelyezkedő építmény kutatását. A kéthetes munka során már lehetőségünk nyílt arra, hogy lényegében a teljes kutatható felületet feltárjuk. Mindezek mellett sor kerülhetett az előző években felfedezett objektumok újabb vizsgálatára, sőt eredményeink alapján meg lehetett kísérelni az épület funkciójának meghatározását is. (Lásd az illusztrációt a 310. oldalon!)

Először az épület déli részén jelöltük ki a 3×9 m-es „A” szelvényt. Ennek kutatása során átlagosan 15 cm mélyen, barna, enyhén köves erdei föld alatt került elő a korábbról már jól ismert habarcsos terítés. A szelvény Ny-i felében az építmény déli fala helyett – szinte közvetlenül a felszín alatt – csak a sziklás altalaj jelentkezett; de a fal vonala mégis kivehető volt, mivel a habarcsos réteg széle jól mutatta annak egykori elhelyezkedését. Kelet felé egy 190 cm hosszú falrészlet még meg is maradt. Felületének tisztítása során bukkantunk rá két szomszédos gerendafészkekre. A K-re eső 34 cm széles, 24 cm hosszú és 15 cm mély volt, míg a Ny-ra eső 27 cm szélesnek és 14 cm hosszúnak bizonyult. A K-i fészkek bel-

sejében, főleg az É-i oldalon az itt egykor állt függőleges gerenda emlékét a habarcs falenyomata őrizte meg számunkra. A másik fészkek Ny-i oldala alapján talán egy, az előzőhöz támaszkodó ferde gerendát foglalhatott egykor magába.

A szelvény DK-i sarkában sikerült feltárni az épület sarkát. Csak magát a 140×120 cm-es kiterjedésű, derékszögű faltömböt tudtuk megfogni, folytatását déli és keleti irányban is kitermelték. Magában a fal-sarokban egy 30 cm átmérőjű kerek faoszlophelyet határozhattunk meg, mely bizonyára egy szerkezeti igen fontos tartóelemet foglalt egykor magába. Az épület DNy-i sarkának kutatására a szelvényt egy 2×1 m-es blokkal kibővítettük, azonban itt csak a köves altalaj mutatkozott igen csekély, már 10 cm-es mélységben. Maga a habarcssterítés egyébként a szelvény majd teljes felületén jelentkezett, kivéve a lepusztult K-i 1–1,5 m-es szakaszt. Felszíne összefüggőnek volt tekinthető, bár a Ny-i részen néhány beásás megszakította. Cölöplyukként értelmezhető jelenségekre nem bukkantunk. A habarcsréteg átvágása során egy 10 cm vastag feltöltés mutatkozott, mely alatt az altalaj jelentkezett.

A „B” szelvényt az előző megfelelőjeként mértük ki, attól 0,5 m-re É felé. A habarcsos réteg a déli részeken átlagosan 15 cm mélyen mutatkozott, míg a szelvény ÉNy-i részében egy jellegzetes, világosbarna, téglatöredékes réteg jelentkezett ezen a szinten. Ezt elbontva megállapíthattuk, hogy egy omlásrétegről van szó, mely egyértelműen az előző évben kissé északabbra megtalált tégláépítményből származott. Ez a téglás omladék már közvetlenül a habarcsos rétegen feküdt, mely töredezettsége ellenére itt is összefüggő volt, leszámítva néhány kisebb beásást. A szelvény ÉK-i részénél átvágtuk ezt a habarcsos réteget, itt 15 cm mélyen egy laza, sárgás feltöltés alatt jelentkezett az altalaj.

Az épület 60 cm széles fala teljes hosszában előkerült az utóbbi szelvény K-i szélén. Felületének tisztítása során a középső részén, a külső falsíkra támaszkodó újabb gerendafészket bonthattunk ki, melynek K–Ny-i mélysége 27 cm, É–D-i szélessége 20 cm volt. A falnak a külső sarka maradt meg jobb állapotban, mivel ez mutatott nagyobb szabályosságot, iránya enyhén ÉNy felé ívelt.

A szelvényt É felé kibővítve egy 210×310 cm-es blokkot nyitottunk a korábban felfedezett tégláépítmény teljes feltárására. Az omladékból középkori téglák mellett római tegulák is kerültek elő. A négyzetes alaprajzú objektumnak elsősorban az É-i része maradt meg jó állapotban, itt a 40 cm széles szájnnyílást is megtaláltuk. Az É-i fal szélessége 70 cm volt, s ez 20–25 cm-rel nyúlt túl a K-i és a Ny-i oldalfalakon. A szájnnyílás belső sarkait egy-egy rossz megtartású, 30×20 illetve 50×30 cm-es kőhasáb alkotta. Az építmény nyugati és déli fala szinte teljesen megsemmisült, de a keleti sem volt teljes megtartású, viszont a szájnnyílás felé eső része nagyrészt megmaradt. A keleti és a déli oldalon az e helyütt igen jó állapotú habarcssterítés ugyanakkor pontosan kirajzolta az építmény egykori körvonalait. A K-i fal 30 cm szélesnek és 130 cm